

ŽANROVSKI REDATELJ KOJI JE OBILJEŽIO OSAMDESETE

U osamdesetima, nakon Titove smrti, hrvatska kinematografija se opet oslobađa i raste

Nakon kvantitativno skromnih sedamdesetih, slijedio je zamah filmske produkcije Televizije Zagreb u osamdesetima. Najveći hrvatski filmolog Ante Peterlić ističe da je 1980, dakle, desetak godina nakon što se ugasilo najkreativnije razdoblje u povijesti hrvatske kinematografije, razdoblje od 1963. do 1972. kada su porasli socijalno kritički naponi hrvatskoga filma i modernističke filmske ideje, no nakon Karađorđeva i obračunavanja s tzv. nacionalističkim snagama, pripretilo se kritički usmjerenim redateljima i prilično brzo morale su splasnuti socijalnopolitičke i pogotovo politički kritičke ambicije hrvatske kinematografije. U osamdesetima, nakon Titove smrti, kinematografija se opet oslobađa i raste, pa tako i produkcija TV Zagreb s filmovima *Ritam zločina*, *Treći ključ*, *Osuđeni*, *Čovjek koji je volio sprovode red.* Zorana Tadića; *Kiklop*, *Glembajevi*, *Karneval*, *anđeo i prah*, red. Antuna Vrdoljaka; *Horvatov izbor*, red. Ede Galića i *Haloo – praznik kurvi*, red. Lordana Zafranovića.

U ovom tekstu fokusiramo se na redatelja koji je obilježio ovo desetljeće – Zorana Tadića. Prvi njegov film *Ritam zločina* nastao je prema kriminalističkoj priči Pavla Pavličića *Dobri duh Zagreba*, o podstanaru koji uspijeva statističkim izračunima predvidjeti zločine, a po mišljenju kritičara jedan od najboljih hrvatskih filmova svih vremena. Premda pretežno smatran komornim trilerom, Tadićev student, redatelj Dražen Žarković, smatra da bi se žanrovski također mogao svrstati u znanstvenu fantastiku,

premda niti jednog jedinog specijalnog efekta. Riječ je o krajnje niskobudžetnom filmu u jeftinoj televizijskoj produkciji, snimljenog pod izgovorom da se prateći nastajanje ovog filma snimi epizoda televizijske emisije *3,2,1...kreni!* o produkciji filma. Ante Peterlić ističe da je to film u kojemu se znanstvenohipotetična nit ne manifestira putem ama baš nikakva stereotipa znanstvenofantastičkih filmova, pa je to i film oniričke naravi koji je poništio granicu 'sna i jave'. Tadić je uspio prijeći granice i ondašnjega žanrovskog egzila i nadvisiti se nad tabue koji su gušili društvenokritička opserviranja kojima je autor bio sklon. Po obilježjima eminentno hrvatski film, on je u mnogočemu vrijednošću prešao granice i drugdje je bio dočekan možda čak i s većim pohvalama kao najuspjeliji u svom žanru u regiji.

Naredni Tadićev film *Treći ključ* također je bio zagrebački, urbani triler s elementima fantastike o mladom bračnom paru koji se nakon dugog čekanja useli u stan, nakon čega se od samog početka nižu čudni događaji. Nadahnut *Stanarom* Romana Polanskog, ovaj je film također pokazao sposobnost Tadića da u produkcijski vrlo skromnim uvjetima, snimajući pretežno u oskudnim interijerima, domišljatošću redateljskih i scenarističkih postupaka ostvari kvalitetan i napet film.

Jurica Pavičić ističe da se nekadašnji autsajder nametnuo kao predvodnik filmskih promjena, a kritika je primila *Treći ključ* povoljno kao režijski efektan i moderan komorni film, podržavajući alternativni produkcijski princip Televizije Zagreb unutar okoštale etatiističke kinematografije, a s druge strane poetički model kojem je Tadić bio prvi vjesnik.

Slijedio je produkcijski i redateljski ambiciozniji, socijalno angažiran film *Osuđeni* o nepravедno osuđenom povratniku iz zatvora, koji sa svojim pomagačem otme javnu tužiteljicu i suca koji su ga bili optužili i osudili. Tomislav Čegir ispravno je uočio da je u *Osuđenima* poglavito riječ o obrascima vesterna koji početno laviraju spram akcijskog trilera, no razmeđa početnog urbanog i središnjeg ruralnog okružja naznačuje prijeloman žanrovski predznak.

Konačno, četvrti Tadićev televizijski film *Čovjek koji je volio sprovođe* također je krimić, no ulogu scenarista je umjesto Pavla Pavličića imao Dubravko Jelačić-Bužimski. Glavni likovi su fatalistički i samotni knjižničar i voditeljica knjižnice koja se osvećuje ljudima koji su uništili njenog oca. Premda je riječ o filmu u boji, on je žanrovski najbliži film noiru, s ljubavnom pričom koja je sjajno isprepletena s kriminalističkom.

© *Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 12. rujna 2023.*

Tekst je objavljen uz potporu Agencije za elektroničke medije u okviru projekta poticanja novinarske izvrsnosti. Dopušteno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.